

Architekt Erwin Katona

Lenka Kerdová

Gerda Henkel Stiftung
kerdovalenka@gmail.com

ÚVOD A OBECNÝ KONTEXT

Životní příběh Erwina Katony není jen příběhem zapomenutého talentovaného architekta, jehož meziválečné realizace najdeme především v Praze a Ústí nad Labem a pak v poválečné Anglii — mnohem více je to příběh vypovídající o dějinách 20. století a jak se k nim až dosud vztahujeme. O architektovi, který se narodil v roce 1903, jsme až donedávna věděli méně než o Petru Parléřovi či barokních architektech. A co hůře — chybějící základní biografické údaje, které přirozeně ztěžovaly jakýkoliv další výzkum, vedly k četným mystifikacím, a to i v odborné literatuře. Nepodložená fakta pak byla opakovaně citována, přičemž seriózní výzkum se nikam dál neposouval. Co vše stojí v pozadí této neblahé konstelace?

Jedná se o souhru několika paralelně probíhajících jevů, které charakterizovaly střední Evropu v průběhu politicko-sociálních změn ve 20. století. Katonova cesta do zapomnění nebyla výjimkou, ale stala se paternem pro celou řadu dalších *převážně německy mluvících* architektů, umělců či literátů, kteří v meziválečné době působili v Československu; do ještě většího zapomnění pak povětšinou upadaly jejich kolegyně. Někteří z nich byli židé a někteří výjimečně sympatizovali i s nacistem. Paradoxně však všechny stihl obdobný osud — dříve či později museli Československo opustit (v tom lepším případě, v tom horším se stali oběťmi holokaustu) a na jejich práci i životní cesty se záhy (přinejmenším v Československu) zapomnělo. Při těchto nucených útechách, deportacích či odsunech se velmi často ztratila značná část dokumentů. Možnost studovat materiály z osobních archivů či pozůstalostí tedy takřka neexistuje. Například u Katony jsme dlouhou dobu neznali ani základní biografické údaje jako datum a místo narození, což znesnadňovalo další rešerše.

Německojazyčná kulturní menšina v meziválečném Československu neměla záviděníhodnou pozici. Po prohrané první světové válce se z německé (kulturní či hospodářské) „většiny“ stala menšina uprostřed národa, který se po staletí cítil německojazyčnou (víceméně rakouskou) elitou utlačován. Z druhé strany hranic Československa (tedy na severozápad, za okupace Sudetenland) tento česko-německý

---

1 Tj. jejich hlavním jazykem byla němčina, popř. byli bilingvní.

antagonismus ještě podpořila eskalující politická situace třicátých let. Nacismus a zločiny druhé světové války přispěly k radikálnímu „řešení“ česko-německých vztahů nuceným odsunem většiny (i českých) Němců. V důsledku toho byla snaha spíše zapomenout na bohatou společnou česko-německou minulost než ji uchovat v archivech či rozvíjet alespoň v teoretických spisech.

Krátké období naděje na vzkříšení této společné cesty nastalo díky uvolnění politické situace v šedesátých letech 20. století. Eduard Goldstücker, Jindřich Chalupecký, Miloslav Topinka či Ludvík Kundera a další teoretici významně podpořili obnovený zájem o německé umění a literaturu. Ovšem další politický milník v dějinách Československa — okupace roku 1968 — tento trend zbrzdil a na pár let zmrazil. Obnovený seriózní zájem o českoněmecká témata sledujeme až po pádu železné opony, a především v následujícím desetiletí. Nutno ještě podotknout, že výzkum českoněmecké tematiky probíhá odlišně v různých oborech. Nejpokročilejší a z obou stran (jazykových) hranic se zájmem zpracovávané jsou výstupy literárních věd (germanistiky a bohemistiky) a historie. O něco hůře jsou na tom dějiny umění, architektury či divadla, ale i zde se v posledních letech mnohé zásadně mění k lepšímu.² Vrátil-li se k úvodní otázce, pak lze v určité zkratce konstatovat, že se v první fázi jednalo o ztrátu pramenů (období kolem druhé světové války), následně o ztrátu kontaktů v ČSR (především v období normalizace) a naposled, či dokonce paralelně o ztrátu samotného zájmu.

Abychom mohli přemýšlet o celku, potřebujeme jistou míru generalizace. Ovšem každá generalizace s sebou nese úskalí zkreslení skutečnosti, v našem případě minulosti, a přílišného teoretizování. V kontrastu k předchozím řádkům velkých zkratk a zevšeobecnění bych nyní ráda provedla detailní monografickou sondu do života a práce jednoho člověka. Jeho životní cesta byla jedinečná, tak jako je život každého z nás, přesto však se do ní exemplárně promítlo mnohé ze všeobecných dějin dvacátého století. Erwin/Ervín Katona se narodil ještě za Rakousko-Uherska na počátku 20. století. Ranou dospělost a studia prožil za první světové války a na počátku vznikajícího středoevropského prostoru, tedy v případě Katony na území nového Československa. Rozkvět jeho tvorby, pro povolání architekta můžeme použít i termín kariéry, nastal na konci dvacátých a ve třicátých letech 20. století. Vzhledem k jeho židovskému původu přišel další zlom už po polovině třicátých let. Na konci třicátých let se pak Katona rozhodl utéct před hrozbou nacismu do Anglie. Po druhé světové válce pro architekta nastává další plodné období již v nové vlasti, o kterém ale máme dosud velmi kusé informace.

2 Výběrem lze zmínit: Habánová, Anna (ed.): *Mladí lvi v kleci. Umělecké skupiny německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska v meziválečném období*. Arbor vitae — Oblastní galerie v Liberci, Řevnice — Liberec 2013; Vybíral, Jindřich: *Jiný dům. Německá a rakouská architektura na Moravě a ve Slezsku v letech 1890–1938*. Národní galerie, Praha 1993; Rousová, Hana: *Mezery v historii, 1890–1938. Polemický duch střední Evropy, Němci, Židé, Češi*. Galerie hlavního města Prahy, Praha 1994; Koeltzsch, Ines: *Praha rozdělená i sdílená: Česko-židovsko-německé vztahy 1918–1938*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2016; a mnohé další.

V DETAILU A KONKRÉTNOSTI

Z nově dohledaného matričního záznamu³ se podařilo získat několik klíčových informací, které pomohly rekonstruovat životní cestu Erwina Katony. Víme, že Katona se narodil 26. 6. 1903 v Uherském Brodě, resp. Nivnici — rodišti například Jana Amose Komenského. Jeho otec Josef Katona byl povoláním kantor a jeho matka Charlotta, roz. Lebowitsch, pocházela ze Salanky v Maďarsku. V matrice je poznámka: „gehört nach Ungarn.“ Katona byl dle matriky židovského vyznání. Z těchto údajů můžeme dedukovat, že s největší pravděpodobností Katonova matka mluvila německy a maďarsky, otec německy a česky. Tato smíšená jazyková a národnostní situace názorně odrazila obecné poměry v habsburské monarchii na začátku 20. století.

Co se jazykové vybavenosti týče, nelze s jistotou říct, zda byl Ervín Katona bilingvní, či trilingvní, ale můžeme to alespoň předpokládat. Ze dvou dochovaných dopisů z konce třicátých let mezi Katonou a Virgilem Bierbauerem⁴ víme, že Katona bezesporu mluvil a psal německy a rozuměl maďarsky. Dopisy jsou psané v němčině a Katona zmiňuje, že se vždy těší na každé další číslo *Tér és Forma*, maďarského časopisu o moderní architektuře. Bierbauer rovněž publikoval několik ukávek Katonových pražských realizací na stránkách svého periodika; šlo o celkem vzácné propojení meziválečné pražské architektonické scény se scénou maďarskou. Jak na tom byl Katona s češtinou, je poněkud nejasné, ale rovněž lze předpokládat, že rozuměl alespoň psanému textu. Nejrozsáhlejší představení Katonovy meziválečné tvorby najdeme v česky psaném časopise *Byt a umění* z roku 1932 (č. 1; časopis měl rovněž německou mutaci). Dvuměsíčník vycházel mezi lety 1930 a 1933 v Praze, revue řídil architekt V. Novotný a vydával Vilém Schüssler. Osobní vazbu mezi Erwinem Katonou a architektem Novotným či vydavatelem Schüsslerem nemáme nijak podloženu. Nicméně z jediné dohledané budapeštské korespondence víme, že se Katona znal s českým architektem Josefem Karlem Říhou.⁵ Říha byl Kotěřův žák a svou samostatnou architektonickou činnost začínal ve stejné době jako Katona. Další prokazatelnou vazbu na českojazyčné prostředí představuje Katonova jediná monografie z meziválečné doby, která vyšla v Československu v roce 1938 v nakladatelství Orbis Praha (Kleespies 1938). Orbis bylo úzce spojeno s redakcí *Prager Presse* — jednoho ze dvou největších německojazyčných deníků v meziválečné Praze. Na rozdíl od *Prager Tagblattu* byly *Prager Presse* sice německy psané noviny, ovšem založené T. G. Masarykem s cílem integrovat německojazyčnou menšinu do nového „československého“ uspořádání. Navíc díky svému šéfredaktorovi Arne Laurinovi redakce úzce spolupracovala s židovskou kulturní obcí. To je pravděpodobně také jedním z důvodů, proč německojazyčná židovská menšina neměla potřebu si zakládat v Praze své vlastní noviny. Katonova monografie vyšla v edici *Service des Pays*, která cílila na mezinárodní publikum. Ve

3 NA, f. 1073, Úřední knihy (matriky a indexy), Uherský Brod (o. Uh. Hradiště), sign. 2247, N 1902–1937, 1939–1943, 1945–1949, kn. 2247.

4 Ervin Katona Virgilu Bierbauerovi, 8. 10. 1937, Virgil Bierbauer Archive, Hungarian Museum of Architecture and Monument Protection Documentation Center, inv. č. 2024.22.407. — Bierbauer byl maďarský avantgardní architekt a vydavatel časopisu *Tér és Forma*.

5 Ervin Katona Virgilu Bierbauerovi, 8. 10. 1937, Virgil Bierbauer Archive, Hungarian Museum of Architecture and Monument Protection Documentation Center, inv. no. 2024.22.407.

OBR. 1: Vila v Ústí nad Labem.

stejně edici vyšly i dvě monografie dalšího židovského německy mluvícího architekta Bertholda Schwarze, který v meziválečném období rovněž působil v Praze.

Nejprekvapivější zjištění pak přinesly archivní materiály z archivu RIBA v Londýně.⁶ Katona po své emigraci v roce 1939 našel útočiště v Anglii, kde se přihlásil do Royal Institute of British Architects (RIBA). Součástí jeho přihlášky byl i stručný profesní životopis, ze kterého se dozvídáme, že studoval architekturu mezi lety 1921 a 1924 „pouze“ na technice v Děčíně-Podmoklech. Nestudoval tedy ani v Budapešti, ani ve Vídni,⁷ byť by to snad dávalo i větší smysl kvůli jeho moravskému původu. Nicméně v archívech žádné školy architektury v těchto dvou městech se mi Katonovo jméno opravdu nepodařilo dohledat. Podíváme-li se na mapu Československa, je Katonova cesta z Uherského Brodu až do Děčína opravdu trochu záhadná. Pravděpodobně ve svých osmnácti letech nastoupil — dnes bychom řekli — na vyšší odbornou školu stavebních řemesel a již ve svých jednadvaceti letech svá studia ukončil a dál nepokračoval.

Prvotřídním architektem se s největší pravděpodobností stal díky svému talentu a následné praxi u dalšího německého architekta působícího v té době v Praze Ernsta Wuhrmanna. Mezi lety 1924 a 1928 byl nejprve Wuhrmannovým asistentem a pak

6 Nomination Papers — Erwin Katona, RIBA, London.

7 Toto tvrzení je často citováno dle nespolehlivého zdroje.

OBR. 2: Interiér bytu Klimentská 6, Praha.

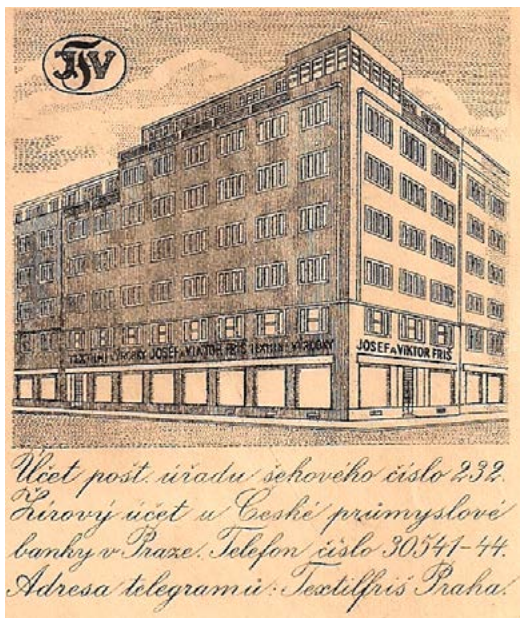
OBR. 3: Zimní zahrada ve vile A.P.

vedoucím architektem v německé firmě Lampl a Fuchs, alokované rovněž v Praze. Katona tedy odešel po absolutoriu vyšší odborné školy stavební z Děčína rovnou do Prahy, která byla v roce 1924 dynamicky se rozvíjející evropskou metropolí. A ještě něco málo z osobního života — rok na to, tedy 1925, se v Praze oženil s Gertrudou Steinerovou.⁸ Motivace odejít do Prahy mohla mít tedy dvojí rozměr.

Vzhledem k tomu, jak málo relevantních informací máme o životě Ervína Katony, stojí za to se blíže podívat na každý doložený Katonův kontakt. Architekt Ernst Wuhrmann byl první spojkou a patrně jeho zásluhou se Katona dostal do Prahy. Wuhrmann se narodil v roce 1883 ve švýcarském Steckbornu, studoval v Kostnici a na ETH v Curychu.⁹ V roce 1916 se v Praze oženil a pravděpodobně díky tomu prožil většinu meziválečné doby právě v Československu. Podobně jako další významný německy mluvící „český“ architekt Josef Zasche se i Wuhrmann podílel na plánech pro novou budovu pražské německé univerzity (nakonec nikdy nerealizovanou). Wuhrmannovi se poměrně rychle podařilo integrovat do pražského „německého“ světa a i jako cizinec záhy získal vedoucí post na technickém vedení ve státní německé kanceláři pro bydlení v Československu („Staatliche Deutsche Hauptstelle für Wohn- und Siedlungswesen in der Tschechoslovakei“). Krom této pozice měl i svou vlastní architektonickou praxi, rovněž přednášel a publikoval odborné články jak v Československu, tak v zahraničí. Lze tedy předpokládat, že jeho síť profesních kontaktů byla celkem bohatá. Zároveň je zřejmé, že to byly téměř výhradně kontakty v německojazyčném

⁸ NA, f. Policejní ředitelství, EO-Ervín Katona.

⁹ Srov. nekrolog in *Schweizerische Bauzeitung* 75, 1957, č. 30, 27. 7., s. 482–483.

OBR. 4: Dům v Rybné ul., Praha.

prostředí. Wuhrmannovi byla v Praze nabídnuta i profesura na Deutsche Technische Hochschule (DTH), ale její podmínkou bylo přijetí československého občanství. Wuhrmann se nechtěl vzdát svého švýcarského občanství, a tak tuto nabídku nepřijal. Architekt se svou rodinou opustil definitivně Československo v roce 1939 a vrátil se zpět do Curychu, kde rovněž poměrně úspěšně pokračoval ve své kariéře. Vrátilme-li se zpět ke Katonovi, je celkem záhadné, proč úvod k jeho jediné meziválečné monografii napsal jistý B. Kleespies¹⁰ z Basileje. Pro pražskou německou architektonickou scénu je vazba na Švýcarsko poměrně vzácná.¹¹ Je tedy možné, že Wuhrmann stál v pozadí této překvapivé spolupráce mezi Katonou a Kleespiesem.

Posuňme se ke Katonově další rané profesní spolupráci, k architektonické kanceláři Otto Fuchse a Viktora Lampla. Oba německy mluvící židovští architekti byli ze stejné generace jako Ernst Wuhrmann. Jejich pražské realizace, nejčastěji nájemní domy, se pohybují od stylu art deco a expresionismu až po konstruktivismus. Na rozdíl od Wuhrmanna se tito architekti doložitelně pohybovali v obou jazykových, tedy i kulturních kruzích — tj. v českém i německém. To bylo do značné míry typické pro pražskou „židovskou kulturní obec“.¹² Viktor Lampl například publikoval článek s názvem „Přechodný vzhled velkoměsta“ pro *Národní listy* (Lampl 1932). V tomto česky publikovaném (otázkou je, zda původně i psaném) článku o nepodceňování dočasného vzhledu velkoměsta v průběhu jeho přestavby Lampl referuje o Berlínu jakožto dobrém příkladu, jak naložit s lešením. Další dokladem i české orientace tohoto podniku je jejich (česky psaná) vizitka publikovaná v Katonově monografii:

10 K tomuto jménu se mi zatím bohužel nepodařilo dohledat bližší informace.

11 Měl ji ještě architekt Adolf Foehr, který stejně jako Wuhrmann studoval na ETH Zürich.

12 Míněno spíše jako kulturní příslušnost, nikoliv jako ortodoxní náboženská příslušnost.

OBR. 5: Činžovní dům, U Studánky 1, Praha.

OBR. 6: Činžovní dům, Veletržní 29, Praha.

„Podnikatelství staveb, inženýři Dr. Lampl a Fuchs.“ Oba architekti studovali na DTH v Praze a oba zemřeli na počátku čtyřicátých let. Rodiny obou architektů se staly oběťmi holokaustu.

Do roku 1928, tedy do svých dvaceti pěti let, sesbíral Katona vzdělání, praxi a snad i důležité kontakty pro svou budoucí samostatnou dráhu. Svou vlastní kancelář si otevřel v Praze v roce 1928 a úspěšně ji provozoval až do své emigrace v roce 1939. Jeho typickými zakázkami byly činžovní domy, vily (nejznámější jsou ty v Ústí nad Labem) a interiéry bytů. To zcela odpovídá povaze zakázek německy mluvících architektů činných v meziválečné Praze — absolutní většina stavěla pro soukromou klientelu. Mezi Katonovy klienty patřily rodiny — mnohé z nich židovské — jako například Steiner (Praha 7), Pietschmann (Ústí nad Labem), Klimsch, Pick, Heřman a Kohn ad. Katona stavěl i pro českou klientelu — prezentace jeho práce i ateliéru byla v obou jazycích.

V situaci, kdy nemáme mnoho archivních zdrojů, se výzkum musí přeorientovat na drobnější a často velmi roztříštěné zdroje informací. Jedním z cenných pramenů jsou časopisy a noviny. Díky stále pokračující digitalizaci knihovnických fondů je nyní možné fulltextově prohledávat tisíce a tisíce stránek pražských německy psaných deníků. V jednom z nich (*Prager Tagblatt*) se podařilo dohledat článek „Eine alte Prager Gasse wird modern“ o jednom z Katonových projektů z roku 1929 v centru Prahy na křížení ulic Rybná a Benediktská (AN. 1929). Jednalo se o kancelářskou budovu továrny na textil Josefa a Viktora Friše, na které Katona spolupracoval s inženýrem Karlem Frišem a stavbyvedoucím Jindřichem Pollertem. Architektonický výraz této novostavby je na Katonovy poměry celkem umírněný a snad i lehce netypický. Vzhledem k dataci se jedná o jednu z jeho prvních samostatných větších realizací. Nebyla sice vybrána k publikaci v Katonově monografii, ale stala se součástí přehledu jeho tvorby v časopise *Byt a umění* v roce 1932 (na s. 14).

OBR. 7: Interiér činžovního domu,
Soukenická 11, Praha.

Pro Katonův vyzrálý styl třicátých let jsou typické hladké omítky, specifické členění oken, důmyslně řešená nároží, promyšlené půdorysy a vhodná volba jednotlivých materiálů. Celkový výraz staveb je velmi moderní, příležitostně Katona používal i pásová okna — charakteristický znak funkcionalismu, což je pro „pražskou německou“ architekturu výjimečné. *Prager Presse* referuje o architektově tvorbě v roce 1938 slovy: „Jsou to ty vkusné stavby, které i přes jednoduchost své formy přitahují pozornost použitím materiálů vhodných k dílu a nesou punc osobnosti svého tvůrce v charakteristických hladkých fasádách“ (l.b. 1938; přel. L. K.).

V Katonově portfoliu hrají důležitou roli návrhy interiérů. Jako německy mluvící architekt činný v meziválečné Praze měl výrazně ztíženou pozici pro získání velkých či veřejných zakázek a orientace na soukromou klientelu vyžaduje do velké míry právě interiérový design. Katona v dispozičním řešení často odděluje reprezentační a obslužnou část. Uvnitř domu či bytu vytváří specifická, na míru navržená zákoutí často s dřevěným nábytkem, která evokují přístup Adolfa Loose. Důraz klade na elegantní jednoduchost a vkusnou kombinaci materiálů, přičemž se ale nikterak neomezuje pouze na kov a sklo. Z Katonových realizací třicátých let máme dojem velmi sebejisté a dotažené architektury.

Zde nutno ještě podotknout, že Katona prezentoval svou tvorbu prostřednictvím prvotřídních fotografií, které pocházely z ateliéru Rudolfa Sandala mladšího.¹³ San-

¹³ Více k tomuto pozoruhodnému fotografování architektury viz Chatrný — Černoušková 2019.

OBR. 8: Vestibul činžovního domu, Klimentská 6, Praha.

dalo pracoval pro celou řadu německy mluvících (víceméně židovských) architektů, např. také pro již zmíněného Bertholda Schwarze. Jen jako zajímavost lze uvést, že Katona se se Schwarzem setkal v konkurenčním postavení při návrhu domu na adrese Masná 21 na Starém Městě v Praze (Švácha 1996). Zakázku nakonec realizoval v roce 1936 Ervín Katona.

Zhruba jedno desetiletí rámuje Katonovu samostatnou činnost v Praze. Za tu dobu stihl postavit několik činžovních domů (především na Praze 7 a 1)¹⁴, jeden sirotčinec, několik vil a vybavit mnoho interiérů kanceláří, bytů či obchodů. Jeho práce byla publikována v odborných časopisech jak v Československu (*Forum, Byt a umění, Tcheco-Verre, Měsíc*), tak v zahraničí (*Tér és Forma, Moderne Bauformen*). Víme, že redakce *Prager Presse* několikrát referovala o jeho práci a také mu vyšla reprezentativní monografie v Orbisu. Pro německé publikum o něm psal vídeňský teoretik se silnou vazbou na pražskou německou architektonickou scénu Max Eisler (pro *Moderne Bauformen*) (Eisler 1932).

Poslední, co se doposud podařilo v archivních fondech¹⁵ dohledat, jsou materiály z policejního ředitelství Národního archivu v Praze a dokumenty z archivu RIBA

¹⁴ Např. Soukenická 11, Veletržní 29, U Studánky 1, U Smaltovny 16, Klimentská 6, Milíčův dům atd. (více viz Kerdová 2022). Soupis architektonických realizací (neúplný) např. zde: <<http://umeleckepamatky.udu.cas.cz/osoba/7-erwin-katona>> [18. 9. 2024].

¹⁵ Vyjma stavební archiv Prahy 7 — srov. Kerdová 2022, s. 130–141.

v Londýně.¹⁶ Z těch lze vyčíst něco málo o osobním životě architekta, a především pak o jeho emigraci do Anglie. Katona v posledních letech svého pražského pobytu bydlel ve vlastním bytě v domě na Klimentské 6 v centru Prahy, který sám navrhl.¹⁷ Od roku 1927 to byl již jeho třetí vlastní pražský byt. V archivu policejního ředitelství se kromě pasu nachází i stížnost Viktora Stiasného, Katonova dodavatele látek pro interiéry, ze 7. září 1939. Katona dlužil Stiasnému necelých 7000 Kčs a žádal o potvrzení, že se Katona již v Československu na své adrese nezdržuje, a tudíž mu nemůže být doručena Stiasného žaloba. Rád by alespoň část svého dluhu umořil na svršcích, které architekt ve svém bytě zanechal. Tento dokument datuje Katonovu emigraci do jara roku 1939 a nikoliv až do let 1940–41, jak se uvádí v archivu RIBA.¹⁸ Vzhledem k politickým okolnostem je jaro 1939 asi posledním reálným termínem pro útek z Československa. Viktor Stiasny, který z Prahy včas neutekl, se stal v roce 1942 obětí holokaustu.¹⁹

Katona do Anglie emigroval s celou svou rodinou. Bohužel nevíme, kdo mu na jeho cestě pomohl. Porovnáme-li jeho cestu do Anglie s emigrací dalšího poměrně známého a úspěšného židovského architekta působícího rovněž v Praze Eugena Rosenberga,²⁰ shledáme, že Katona měl buď velké štěstí, anebo velmi dobré kontakty. Rosenberg se do Londýna dostal díky doporučení českých architektů Honzíka a Havlíčka (lídři československého funkcionalismu) a na britské straně měl podporu svých budoucích kolegů F. R. S. Yorke a Maxe Frye, se kterými se znal od roku 1938. Přesto byl mezi lety 1940 a 1942 internován v uprchlickém táboře Hay v Austrálii a do Anglie se mohl vrátit až v roce 1942. Přibližně o dva roky později spoluzaložil slavný architektonický ateliér Yorke Rosenberg Mardall a roku 1950 se i Rosenberg stal členem RIBA. Z Rosenbergovy rodiny holokaust přežila pouze jeho sestra a bratr, kteří emigrovali do Francie.

Vrátím-li se zpátky ke Katonovi, podařilo se mu druhou světovou válku se svou ženou a rodiči přežít v Anglii. Architekt se usadil v Londýně²¹ a téměř záhy (v roce 1940) získal práci pro společnost Orlit. Nejprve pracoval jako designér, později jako architekt, a to až do roku 1947.²² Skotská společnost Orlit se zabývala výstavbou provizorních montovaných domků, které měly v průběhu války a těsně po jejím skončení pomoci vyřešit akutní bytovou nouzi. Katonových prefabrikovaných domů se po Anglii postavilo přibližně sedmdesát tisíc. O projektu pro Orlit Katona v roce 1945 publikoval několik článků v časopisech *Architects' Journal* (*The „Orlit“ system of house construction*, červenec), *Builder* (*Orlit permanent mass-produced house*, září, s. 249–252), *Building* (*Orlit permanent mass-produced house*, říjen, s. 274–277) a *House Builder & Estate Developer* (*Orlit permanent mass-produced house*, listopad). V roce 1947 byl Katona přijat do RIBA a jako registrovaný architekt působil v Londýně až do své smrti v roce 1980. Poslední, co lze z archivních dokumentů vyčíst, je doporučení, které Katonovi napsal pro RIBA Alister MacDonald, který byl čestným členem od roku 1942. Bohužel

16 NA, f. Policejní ředitelství, EO-Ervín Katona, a NA, f. Policejní ředitelství II-Ervín Katona.

17 Národní archiv, fond Policejní ředitelství EO-Ervín Katona.

18 „... manželé Katonovi odjeli na jaře letošního roku do Anglie...“ (tamtéž).

19 Viz <www.holocaust.cz/database-obeti/obet/147587-viktor-stiasny/> [28. 9. 2024].

20 Více k tématu Kramáriková 2008.

21 Bytem na 28 Langford Court, London.

22 Ervín Katona, Nomination Papers, RIBA Londýn.

o architektově osudu v Anglii nemáme mnoho informací a zde by mohl a měl výzkum jistě dále pokračovat. Kromě Alistera MacDonalda nevíme, kdo Katonovi v Anglii na začátku pomohl. Jisté však je, že architektovi se podařilo celkem hladce přemístit z Prahy do Londýna a téměř okamžitě pokračovat ve své práci. Poslední tečkou za architektovou činností v Československu je dokument z roku 1948 o propadnutí československého státního občanství, které se vztahovalo i na jeho ženu. Je vzrušující otázkou na místě závěru: Co Katona dělal oněch třiatřicet let v Anglii? Jakou architekturu stavěl a kam se vyvíjel jeho styl? Udržoval nějaké kontakty s Československem? Snad se v brzké budoucnosti podaří i na tyto otázky odpovědět.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Národní archiv, fond 1073, Úřední knihy (matriky a indexy), Uherský Brod (o. Uh. Hradiště), sign. 2247, N 1902–1937, 1939–1943, 1945–1949, kn. 2247.
Ervin Katona Virgilu Bierbauerovi, dopisy z 8. 10. 1937 a 3. 9. 1938, Virgil Bierbauer Archiv, Hungarian Museum of Architecture and Monument Protection

Documentation Center (Budapešť), inv. č. 2024.22.407.
Ervin Katona, Nomination Papers, the RIBA Collections (London).
Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II, všeobecná spisovna, manipulační období 1841–1950, sign. K1183/2, kart. 4992 (Ervin Katona).

LITERATURA

AN.: Eine alte Prager Gasse wird modern. *Prager Tagblatt* 54, 1929, č. 82, 6. 4., s. 4.

Eisler, Max: Erwin Katona — Prag Wohnbauten. *Moderne Bauformen* 31, 1932, č. 12, s. 619–625.

Chatrný, Jindřich — Černoušková, Dagmar: *Vize modernosti = Visions of Modernity: Rudolf Sandalo 1889–1980*. Muzeum města Brna, Brno 2019.

Lampl, Viktor: Přejichodný vzhled velkoměsta. *Národní listy*, 1932, č. 65, 5. 3., s. 5 [podepsáno Dr. Ing. V. Lampl].

Kerdová, Lenka: *Malý Berlín ve Velké Praze. Pražská meziválečná architektura německy*

mluvících architektů. Arbor Vitae, Praha 2022.

Kleespies, Basilej: *Architekt Ervin Katona*. Servis des Pays S.A., Amsterdam — Bâle — London — Prague — Rio de Janeiro 1938.

Kramáriková, Janka: Eugen Rosenberg — slovenský, český a britský architekt. *Architektúra & urbanizmus* 42, 2008, č. 3–4, s. 143–158.

I.b.: Der Architekt Katona. *Prager Presse* 18, 1938, č. 210, 23. 8., s. 8.

Švácha, Rostislav: Č. p. 696/I. In: Pavel Vlček a kol.: *Umělecké památky Prahy I*. Academia, Praha 1996, s. 450.